

MEDTECH-HCU

ภัยแฝงที่ชื่อว่า “โลหิตจาง”

สุชา จุลสำลี

คณะเทคนิคการแพทย์ ม.หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

“โลหิตจาง” ไม่ใช่ “โรคโลหิตจาง” แต่เรียกว่า “ภาวะโลหิตจาง” เนื่องจากโลหิตจางมีสาเหตุมาจากโรคอื่น และโรคอื่นๆทำให้เกิดภาวะโลหิตจาง ฉะนั้นภาวะโลหิตจางจึงเป็นภาวะที่แฝงมากับโรคอื่นๆ ภาวะโลหิตจางคือ ภาวะที่เม็ดเลือดแดงในกระแสเลือดต่ำกว่าปกติทำให้ปริมาณฮีโมโกลบิน (Hemoglobin) ที่นำออกซิเจนไปสู่เนื้อเยื่อของร่างกายลดลง⁽¹⁾ ในประเทศไทย ความชุกของโรคโลหิตจางสูงถึง 32% ในเด็กทารกอายุระหว่าง 4-6 เดือน⁽²⁾ ในประเทศที่ยากจนมากๆ 30-70%ของประชากรเป็นโรคโลหิตจางจากการขาดเหล็ก⁽³⁾ แม้ในประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างสหรัฐอเมริกา โรคโลหิตจางพบ 7% ในเด็กอายุระหว่าง1-2 ปี และ9-16% ในสตรีมีประจำเดือน^(4,5) โรคโลหิตจางจึงจัดเป็นโรคที่สำคัญทั่วโลก

อาการของภาวะโลหิตจาง

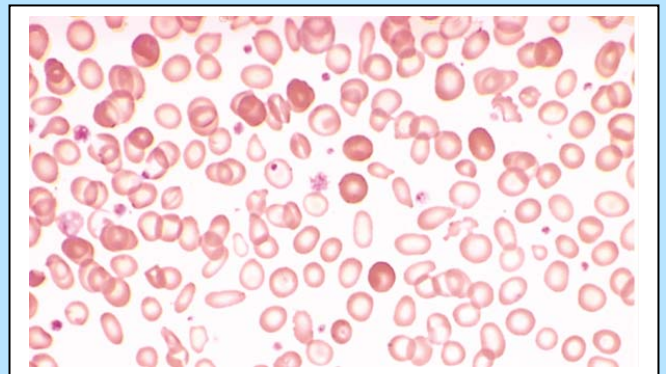
อาการของภาวะโลหิตจางส่วนใหญ่เป็นอาการสืบเนื่องจากการขาดออกซิเจน ได้แก่ เวียนศีรษะ ปวดศีรษะ ตาพร่ามัว เหนื่อยง่าย ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ หน้ามืด อาจถูกคนอื่นทักว่าเหลือง ซีด มีอาการอ่อนเพลีย ไม่สดชื่น เบื่ออาหาร เหนื่อยง่าย มึนงงศีรษะ หน้ามืด บางคนทีโลหิตจางมากอาจเป็นลม หหมดสติ หกล้ม หัวใจทำงานหนักจนวายได้ รวมทั้งอาการทางสมอง เช่น รู้สึกสมองล้า หลงลืมง่าย ขาดสมาธิในการทำงาน เรียนหนังสือไม่ตีเท่าที่ควร นอนไม่หลับ ที่สำคัญคืออาการของโรคโลหิตจางไม่เฉพาะเจาะจง คนไข้จึงละเลยการพบแพทย์

สาเหตุของภาวะโลหิตจาง

1. โลหิตจางจากการขาดสารอาหารซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ด้วยกัน ได้แก่

1.1 ภาวะโลหิตจางเนื่องจากการขาดธาตุเหล็ก (Iron Deficiency Anemia)

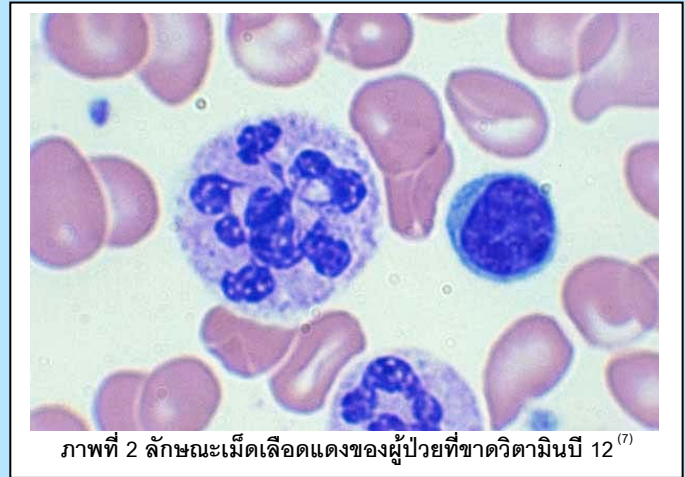
เป็นภาวะโลหิตจางประเภทที่พบได้บ่อย ซึ่งมีสาเหตุเกิดจากร่างกายต้องการธาตุเหล็กในปริมาณเพิ่มขึ้น เช่นในหญิงตั้งครรภ์ ในสตรีที่ให้นมบุตร การดูดซึมธาตุเหล็กลดลง (ซึ่งพบได้บ่อยในผู้สูงอายุ) และภาวะที่มีการสูญเสียเลือด ได้แก่ช่วงมีประจำเดือน แผลในกระเพาะอาหาร

ภาพที่ 1 ลักษณะเม็ดเลือดแดงของผู้ป่วย Iron Deficiency Anemia (Microcytic Anemia)⁽⁶⁾

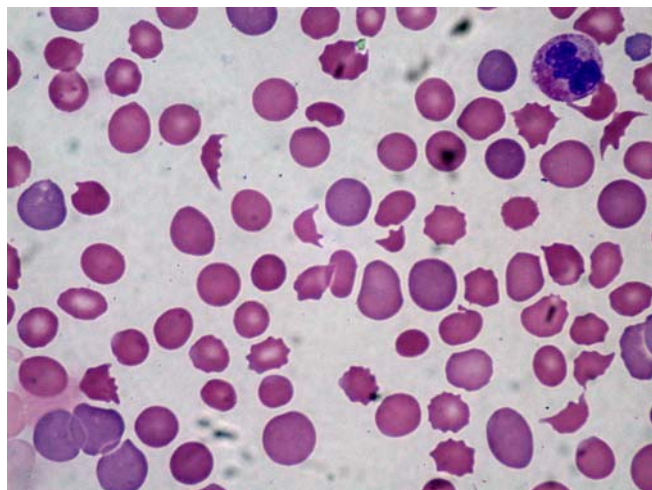
1.2 ภาวะโลหิตจางเนื่องจากขาดวิตามินบี 12 โดยส่วนมากเกิดจากความผิดปกติในการดูดซึมวิตามินบี 12 และการบริโภคอาหารที่ขาดวิตามินบี 12 ซึ่งจะพบในผู้ที่รับประทานมังสวิรัต

1.3 ภาวะโลหิตจางเนื่องจากขาดกรดโฟลิก เกิดจากการดื่มสุรา เนื่องจากแอลกอฮอล์จะขัดขวางการดูดซึมกรดโฟลิก และขณะตั้งครรภ์ เนื่องจากร่างกายต้องการโฟลิกปริมาณที่มากขึ้น

2. โลหิตจางจากเม็ดเลือดแดงแตก (Hemolytic anemia)

โดยปกติ “เม็ดเลือดแดง” จะมีชีวิตอยู่ในร่างกายประมาณ 120 วัน แล้วจะเสื่อมสลายไปพร้อมกับเม็ดเลือดแดงใหม่ที่ไขกระดูกสร้างเข้ามาทดแทน จึงเกิดภาวะสมดุลในร่างกายไม่เกิดภาวะโลหิตจาง สาเหตุที่ทำให้เม็ดเลือดแดงแตกง่าย เช่น ภาวะพร่องเอนไซม์จี-6-พีดี (G-6-PD) ซึ่งเป็นเอนไซม์ที่มีอยู่ทั่วไปในเซลล์ต่างๆ รวมถึงเซลล์เม็ดเลือดแดง เมื่อขาดเอนไซม์ชนิดนี้จะทำให้เม็ดเลือดแดงแตกง่าย โดยภาวะพร่องเอนไซม์ชนิดนี้เป็นโรคทางกรรมพันธุ์

ภาพที่ 3 ลักษณะเม็ดเลือดแดงของผู้ป่วย Hemolytic anemia⁽⁸⁾

3. โลหิตจางจากไขกระดูกฝ่อ

เนื่องจากไขกระดูกที่อยู่ในโพรงกระดูกทั่วร่างกายมีหน้าที่สร้างเม็ดเลือด หากมีความผิดปกติของไขกระดูกทำให้สร้างเม็ดเลือดได้น้อยลง ก็จะทำให้เกิดภาวะโลหิตจางขึ้นโดยสาเหตุที่แน่ชัดยังไม่ทราบอาจเกิดจากพิษของยาหรือสารเคมีไปทำลายไขกระดูก เช่น ยาเฟนิลบิวทาโซน คลอแรมเฟนิคอล ซัลฟา หรือเคมีจำพวกน้ำมันก๊าด น้ำมันเบนซิน สีทาบ้าน รัังสีชนิดต่าง ๆ เป็นต้น

4. โลหิตจางจากการเสียเลือดปริมาณมาก

ซึ่งสาเหตุของการเสียเลือดในปริมาณมากนั้นได้แก่ อุบัติเหตุ แผลเรื้อรังในกระเพาะอาหาร ประจำเดือน

การตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการ

วิธีมาตรฐานของการตรวจทางห้องปฏิบัติการคือ การตรวจความสมบูรณ์ของเม็ดเลือด (Complete Blood Count) ด้วยการวิเคราะห์ค่า Hemoglobin โดยตามหลักของ World Health Organization (WHO) ถ้าเพศหญิงมีค่า hemoglobin ต่ำกว่า 12 g/dL และเพศชายต่ำกว่า 13 g/dL⁽⁹⁾ จะจัดว่ามีภาวะโลหิตจาง นอกจากค่า hemoglobin แล้วค่า Mean Corpuscular Volume (MCV) ซึ่งบ่งบอกถึงขนาดของเม็ดเลือดแดง และการตรวจดูขนาดของเม็ดเลือดแดง (RBC morphology) จาก peripheral blood smear จะทำควบคู่กันไป ดังนั้นภาวะโลหิตจางจึงยังสามารถจำแนกจากขนาดของเม็ดเลือดแดงได้ดังนี้

1. Microcytic anemia (MCV < 80 fl) เช่น โลหิตจางจากการขาดเหล็ก (iron deficiency anemia) โรคธาลัสซีเมีย (Thalassemia) และโรคเรื้อรัง (chronic disease)
2. Macrocytic anemia (MCV > 100 fl) เช่น การขาดวิตามินบี 12 หรือโฟลิก (megaloblastic anemia) และโรคพิษสุราเรื้อรัง (alcoholism)
3. Normocytic anemia (MCV 80-100 fl) เช่น ภาวะที่มีม้ามโต (splenomegaly) โรคเรื้อรัง (chronic disease) การติดเชื้อ (infection) และการเสียเลือดอย่างเฉียบพลัน (acute blood loss)

นอกจากนี้แล้วการนับจำนวนเรติคูลอไซต์ (reticulocyte) สามารถใช้ในการติดตามการรักษาโรคโลหิตจางชนิด hemolytic anemia นอกจากนั้นยังสามารถบ่งบอกว่าร่างกายสูญเสียเลือดฉับพลัน (hemorrhage) หรือภาวะที่มีการทำลายเม็ดเลือดแดงสูง (hemolysis destruction) การศึกษารูปร่างของเม็ดเลือดแดงจึงช่วยอย่างมากในการแยกชนิดของภาวะโลหิตจาง

รักษาและป้องกัน

เนื่องจากการเกิดโรคโลหิตจางมีหลายสาเหตุและการรักษาผู้ป่วยนั้นแตกต่างกัน จึงสำคัญมากในการวินิจฉัยให้ถูกต้องและรักษาผู้ป่วยถูกวิธี หลักการสำคัญในการรักษาโลหิตจางคือ รักษาที่สาเหตุของโลหิตจาง ซึ่งแนวทางการรักษาประกอบด้วย การรักษาทั่วไป เป็นการบำบัดอาการของโลหิตจาง ระหว่างที่ทำการรักษาโรคสาเหตุของโลหิตจาง เช่น รักษาภาวะหัวใจวาย ให้ออกซิเจน ให้เลือดทดแทน มักใช้ในกรณี que ผู้ป่วยมีปัญหาหลอดเลือด ผู้ป่วยอายุมากหรือเสียเลือดมากเฉียบพลัน การรักษาต่อไปคือการรักษาจำเพาะเป็นการรักษาไปที่สาเหตุ กำจัดสาเหตุ และให้การรักษาโรคสาเหตุนั้นๆ เช่น ถ้าพบว่าเลือดจางเพราะพยาธิปากขอ ก็ให้ยากำจัดพยาธิและให้ยาที่มีธาตุเหล็กควบคู่กันไป

เอกสารอ้างอิง

1. พรเทพ เทียนสิวกุล. โลหิตวิทยาคลินิก. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2541: 129 – 152.
2. Winichagoon P. J Nutr. 2002 Apr;132(4 Suppl):862S-6S. Review.
3. Ramakrishnan U, Yip R. J Nutr. 2002;132(suppl 4):820S-824S.
4. Adamson JW. Iron deficiency and other hypoproliferative anemias.
Available at: <http://www.harrisonspractice.com>.
5. Iron deficiency. United States, 1999-2000. MMWR Morb Mortal Wkly Rep. 2002;51:897-899.
6. ยุทธนา เพ็งแจ่ม. เอกสารคำสอน MT 3243 โลหิตวิทยา 2. มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ 2553: 175-179
7. "Iron Deficiency Anemia" [Online]
<http://medicinembbs.blogspot.com/2011/01/iron-deficiency-anemia.html>
8. "Megaloblastic Anemia" [Online] <http://www.lugaluda.com/pernicious-sign-symptoms-and-causes/>
9. "Hemolytic Anemia" " [Online] <http://www.hinsdale86.org/staff/kgabric/Disease09/Hemolytic%20Anemia/>
10. World Health Organization (1968) Nutritional Anemia: Report of a WHO Scientific Group.
Tech Rep Ser. 405:1-40